

MemoriiJurnale

Gregor von Rezzori (pe numele său real Gregor Arnulph Hilarius d'Arrezzo) s-a născut în 1914 la Cernăuți, în Bucovina, pe atunci teritoriu al Imperiului Austro-Ungar. Provenea dintr-o familie cu origini aristocratice și întregul destin i-a stat sub semnul eclectismului, al libertății intelectuale și profesionale. A studiat la Universitatea din Viena și apoi la cea din Berlin, oraș în care s-a stabilit în 1938. A fost cetățean al Austro-Ungariei și României, oscilând apoi între Paris, Roma, Statele Unite și Toscana. S-a stins din viață în 1998, lângă Florența. În memoria sa, primăria din Florența a instituit în 2007 premiul pentru literatura străină Vallombrosa Von Rezzori.

A fost scriitor, memorialist, scenarist, dar și actor, artist vizual, critic de artă și colecționar. Vorbea fluent germană, română, italiană, polonă, rusă, idiș, franceză și engleză. A cunoscut succesul literar în 1953, cu *Maghrebinsche Geschichten*, o culegere de povestiri în cheie parodică, având ca temă tinerețea sa în Bucureștii anilor '30. Valoarea i-a fost confirmată de romane precum *Ödipus siegt bei Stalingrad* (1954) sau *Der Tod meines Bruders Abel* (1976); în lumea anglofonă a atras atenția odată cu publicarea în *The New Yorker* a povestirii *Memoiren eines Antisemiten* (1969, ulterior inclusă în volumul din 1979), remarcată de scriitorul Elie Wiesel, care l-a numit „un mare povestitor“. A scris peste douăzeci de romane și povestiri autobiografice și i s-au decernat prestigioase premii literare: Theodor-Fontane-Preis (1959), Premio Scanno (1987), Premio Boccaccio, Premio Lorenzo Il Magnifico. Volumul memorialistic *Zăpezile de altădată* (*Blumen im Schnee*, 1989) face parte dintr-o trilogie dedicată istoriei europene din prima parte a secolului XX, alături de *Memoriile unui antisemit* (*Denkwürdigkeiten eines Antisemiten*, 1979), apărută în traducere română în colecția „Raftul Denisei“ (Humanitas Fiction, 2008), și romanul *Ein Hermelin in Tschernopol. Ein maghrebinscher Roman*, 1958.

GREGOR VON REZZORI

Zăpezile de altădată

Portrete pentru o autobiografie
pe care nu o voi scrie niciodată

Traducere din germană de
SANDA MUNTEANU

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Oana Bârna
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Patricia Rădulescu
DTP: Iuliana Constantinescu, Carmen Petrescu

Tipărit la Proeditură și Tipografie

Gregor von Rezzori
Blumen im Schnee
© 1989, Gregor von Rezzori
All rights reserved.

© HUMANITAS, 2012, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
REZZORI, GREGOR VON
Zăpezile de altădată: portrete pentru o autobiografie
pe care nu o voi scrie niciodată / Gregor von Rezzori;
trad.: Sanda Munteanu. – București; Humanitas, 2012
ISBN 978-973-50-3563-1
I. Munteanu, Sanda (trad.)
821.112.2-94=135.1

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743, 382, 0723 684 194

Mais où sont les neiges d'antan?
(Dar unde sunt zăpezile de altădată?)
FRANÇOIS VILLON

*Pentru Beatrice,
cu dragoste și recunoștință veșnică*

Cassandra

Stoluri de mătășari s-au năpustit asupra inflorescențelor umbeliforme, îndesate doldora, ale scorușelor. Se spune că păsările își fac apariția doar o dată la șapte ani și că vin din extremitatea nordică a continentului, din Laponia sau Siberia, atunci când iarna amenință să fie foarte grea. Sunt numite și „păsările-frigului“, deși arată destul de frumușel: trupeșe și multicolore, au un moț impertinent, fruntea și gușa ca o catifea neagră, aripi cu dungi albe, dar roșii ca focul în apropierea trupului, și o codiță cu extremitatea galbenă ca lămâia. Își vârnă pieptul pufos, sedefiu-trandafiriu, în rețeaua deasă a codițelor inflorescenței, ciugulind cu lăcomie boabele.

O detunătură – cineva a descărcat o armă cu alice mărunte, țintind în stolul de păsări. Acesta se înalță ca fumul din coroanele scorușilor. Dar cel puțin o duzină de păsări se prăbușesc din mijlocul ciorchinilor plini de fructe, căzând în zăpadă, printre boabe strivite și picături de sânge. Cine știe dacă celelalte vor mai reveni vreodată? Ciorchinii sunt zdrențuiți – lujerele goale proiectează un desen încremenit pe cerul palid de iarnă.

Când a venit la noi în casă – așa mergea vorba – nu era cu mult mai mult decât un animal. O decorticaseră din straietele ei țărănești, iar cămașa, fota, cojocul din blană de oaie și opincile fuseseră aruncate imediat în foc. Dar în îmbrăcăminte de oraș arăta atât de absurd, încât te speriai de ea. Unii făceau glume grosolane, spunând că vederea ei putea provoca un avort femeilor gravide. Prin urmare, au băgat-o iarăși rapid în costum tradițional – în orice caz însă într-un costum sterilizat, de care nu s-a mai despărțit tot restul vieții: fără broderii colorate pe cămașă și cojoc, fără brâul roșu ca cinabru și fără năframa galbenă ca grozama: o combinație de negru, alb și cenușiu, ca de călugăriță. „Au transformat un sticlete într-o codobatură“, obișnuia să spună ea însăși. Dar nu bănuise nimeni că în această vestimentație născocită va atrage și mai mult atenția asupra ei decât în cea tradițională. Ea personal o purta însă cu o mândrie plină de demnitate, ca pe o rasă monahală.

N-a descoperit nimeni, niciodată, cum se lipise de ea numele Cassandra. Este cu totul imposibil să-l fi primit la botez. Cătuțul din Carpați de unde se trăgea – ea își amintea, ce-i drept, numele lui, dar nu mai știa unde se află, în orice caz era „în mijlocul pădurilor“ – consta dintr-o mână de colibe acoperite cu șindrilă, în care locatarii dormeau iarna împreună cu oile; în timpul verii, melodiile melancolice ale fluierelor ciobănești se pierdeau în pustietatea munților animați doar de foșnetul brazilor. Nu ne-a spus niciodată ce nume purtase acolo și nici cine o fericise pentru prima oară cu numele de Cassandra. Probabil cineva de la mânăstirea de unde o adusese

tatăl meu. Dar și această ipoteză părea îndoielnică. Starețul ar fi fost singurul în stare să o împodobească cu numele vizionarei din *Iliada*, alegând-o tocmai pe ea dintre toate celelalte slujnice – poate în urma vreunei profeții funeste. Călugării îmbrăcați în rasele lor negre, cu potcapuri asemănătoare unor burlane de sobă pe capetele acoperite de un păr lătos, sfioși, căzuți în extaz sau de un misticism interiorizat, ca niște nebuni, erau tot atât de agramați ca frații lor din sat. Dar, indiferent cine îi fusese naș, la noi sosise cu numele de Cassandra, luându-mă în grijă din momentul în care mă născusem – în calitate de *dădacă*, spunea mama mea; în calitate de *doică*, susținea Cassandra sus și tare.

Faptul că nu posed nici o fotografie de-a Cassandreii este relevant pentru mândria nesăbuită a mamei mele. În 1940, când nordul Bucovinei, unde locuiam noi – fostă provincie a monarhiei austro-ungare, iar mai târziu, după 1919, provincie a României –, a fost cedat Rusiei pe baza unui pact încheiat între domniile Stalin și Hitler prin intermediul lacheilor lor, Molotov și von Ribbentrop, autoritățile care se ocupau de populația germană din străinătate i-au strămutat pe foștii austrieci „acasă, în Reich“, în calitate de așa-numiți cetățeni de origine etnică germană. Fiecare avea voie să ia cu sine doar cincizeci de kilograme din toată agoniseala. În locuința din oraș a mamei fusese încartiruit un colonel din armata de ocupație rusească, iar acesta îi permisesse, foarte galant, să salveze o sută de kilograme. Cel puțin o treime erau amintiri din perioada copilăriei noastre. Din sutele de fotografii fuseseră îndepărtate cu grijă cele în care apăream împreună cu Cassandra. Nu din cauza urâteniei ei, deși în pozele unde mă ținea în brațe arăta probabil ca o gorilă femelă îmbrăcată în haine de doică și care răpise un copil alb. Mama nu putea contesta că această Cassandră fusese dădaca noastră – în mod special a mea – și că mai târziu, după ce crescusem, iar părinții mei se despărțiseră, rămasese în slujba noastră ca menajeră a tatei. În

schimb, mama contesta cu vehemență că „sălbatica” – așa era etichetată, fără nici o perdea, în casa noastră – ar fi fost *doica* mea. Cu alte cuvinte, își revendica exclusiv prerogativa de a mă fi hrănit cu laptele propriu.

Eu însă știu mai bine; nu numai fiindcă am simțit de-a lungul întregii vieți că, fiind copilul adoptiv al Cassandrei, am supt laptele gliei din care se trăgea *ea* – dar *nu* și mama mea –, cu toate energiile ei pozitive și negative; dar exista și un alt argument care contrazicea legenda despre maternitatea necondiționată și totală a mamei mele: acela – cu nimic mai convingător, dar totuși acceptat orbește – legat de sănătatea ei foarte precară. Până în clipa când, spre sfârșitul zilelor ei, s-a dovedit că reușea să opună o rezistență uimitor de înverșunată tuturor vicisitudinilor existenței, mama se pricepuse să convingă pe aproape toată lumea că, din cauza constituției ei fragile, fusese suprasolicitată și de cele mai simple obligații impuse de viață. Înainte de nașterea mea petrecuse mare parte din timp în diferite stațiuni balneo-climaterice, chipurile pentru a se întrema în urma nașterii surorii mele, care avusese loc cu patru ani înainte.

La acest gen de debilitate fizică s-au adăugat și evenimentele istorice care ne-au alungat prima dată din Bucovina – chiar dacă doar pentru o perioadă scurtă. Eu m-am născut în luna mai a anului 1914, iar în august a izbucnit Primul Război Mondial. Bucovina se învecina nemijlocit cu Galiția, unde s-au dat lupte sângeroase imediat după începutul ostilităților, iar armatele rusești au înaintat vertiginos. După ce cineva susținuse că văzuse șepcile lor plate – în realitate fusese vorba doar despre șepcile cenușii, fără cozoroc, ale camarazilor noștri de arme germani –, populația a fost cuprinsă de panică. Rămasă singură, deoarece tatăl nostru era pe front, mama s-a molipsit și ea. Așa încât ne-am refugiat și noi în mare pripă. Destinația noastră era o casă de vacanță de lângă Trieste, care îi aparținuse bunicului – de puțină vreme decedat – din partea tatălui.

Firește că eu nu-mi amintesc de această fugă. În schimb, sora mea, care avea deja aproape cinci ani, vorbea despre ea ca despre o aventură timpurie foarte nebuloasă. În visele ei apăreau uneori episoade înfricoșătoare. Mama evita să vorbească despre toate astea. Tata susținea că mamei îi era rușine de graba nesăbuită a fugii, pe care el o numea, ridicând din umeri, „o aiureală necugetată“. Evoluția evenimentelor i-a dat însă *ei* dreptate. În decursul luptelor tumultuoase, cu varii rezultate, Cernăuțiul, capitala Bucovinei, a căzut de repetate ori în mâinile armatei rusești. În cel mai bun caz am fi putut alege un anotimp mai propice pentru fugă și mijloace de transport mai confortabile.

Despre itinerarul nostru nu cunosc amănunte decât din auzite, și chiar și acelea sunt foarte vagi. Se zice că a trebuit să trecem Carpații noaptea, pe viscol, într-o trăsură trasă de cai, printr-un defileu cvasi-impracticabil, și să ajungem pe partea cealaltă, în Maramureșul aflat pe atunci încă sub ocupație ungurească, pentru a lua, la Bistrița, un tren care să ne ducă la Trieste prin Budapesta și Viena. Defileul nu putea fi decât cel de la Bârgău, unde, conform legendei și romanului lui Bram Stoker, se afla castelul lui Dracula. Pentru a ajunge acolo și apoi la Bistrița, am călătorit probabil cu trăsura mai multe zile în șir. Sigur este că în tot acest timp Cassandra a fost duhul nostru protector.

Mama noastră nu vorbea și nu înțelegea nici una din limbile țării. Ce-i drept, în perioada austriacă, *germana* era limba oficială; dar, cu cât înaintam mai adânc pe teritoriul țării, cu atât germana era mai puțin vorbită sau înțeleasă de către multele etnii ale Bucovinei. În schimb, Cassandra, care nu vorbea corect nici o limbă – nici măcar cu aproximație –, reușea să se exprime cu ajutorul unor crâmpie de română, rutenă, poloneză, maghiară, ba chiar și turcă și idiș, recurgând totodată la o mimică însoțită adeseori de grimase groțești și o

sugestivitate primitivă de care toată lumea râdea, dar pe care toată lumea o înțelegea.

Se știe ce înseamnă un refugiu în masă din zilele de la finele celui de-al Doilea Război Mondial – adică de la sfârșitul lui 1944 și începutul lui 1945 – sau poate chiar de mai demult, și anume de la înfrângerea Franței, când populația unor ținuturi întregi pleca în bejenie. Printre roabe împinse cu mâna și căruțe descoperite, în care mureau de foame și înghețau de frig copiii zdrențăroși, vedeai și landouri închise unde călătoreau oameni înfășurați în blănuri, cu foxterieri gălăgioși în brațe, urmate de trăsuri încărcate cu bagaje și munți de geamantane – obiect al indignării și urii, nicidecum al respectului. Iar situația nu putea fi în nici un caz ameliorată de franceza învățată la pension sau de engleza însușită de la dădacă, la care mama recurgea atunci când n-o mai scotea la capăt cu germana. Nici vizitiul bătrân, nici guvernanta timorată, rebegită și jignită a surorii mele, nici bucătăreasa din Boemia sau cele două țăranțuțe dresate cu greu ca să ajungă subrete nu ne puteau ajuta cu nimic. În schimb, Cassandra se simțea în elementul ei în Carpați. Inspira aerul rece al pădurilor bănuite de crivăț de parcă ar fi fost un balsam. Dacă ar fi auzit și urlete de lupi i s-ar fi părut că răsună o melodie din ținuturile natale. Cassandra se adresa celor de aceeași teapă ca una de-a lor, ca o femeie din popor care-i vorbește poporului pe aceeași limbă. Veșmintele ciudate îi confereau o anumită autoritate. Dacă eram în căutarea unui adăpost pentru noapte sau a unui locșor lângă o sobă încălzită, ba chiar și numai a unei căni cu lapte sau a apei ca să ne facem un ceai, ea era aceea care ducea tratativele, încercând să găsească înțelegere și invocând milă și îndurare. Și o făcea cu dezinvoltura unui spiriduș ghiduș, cu grimase bizare, așa încât nimeni nu se putea sustrage fascinației exercitate de energia ei. Mama povestea mai târziu cu o indignare încă vie (fără să observe că se trădează în felul acesta) că, în momentele când voia să exploateze la maximum imaginea mizeriei noastre

de refugiați în pribegie, Cassandra mă ținea fără nici o rușine pe mine, nou-născutul, la pieptul ei despuiat, încercând să exercite un șantaj sentimental.

Nici despre casa de lângă Trieste, unde am găsit în cele din urmă adăpost, n-am amintiri proprii – poate doar în subconștient, în sentimentul de familiaritate cu peisajele mediteraneene: familiaritatea țărmurilor carstice presărate cu obeliscurile negre ale chiparoșilor; albastrul firmamentului ce se boltește deasupra coastelor galben-ocru și se contopește cu albastrul Adriaticii. Firește însă că aceste reminiscențe își pot avea originea și în peisajele de pe ilustratele admirate de timpuriu. Am rămas în mica vilă de lângă Trieste doar până la intrarea Italiei în război împotriva noastră, a austrieilor. După care ne-am refugiat din nou – firește, mult mai puțin dramatic –, călătorind în trei compartimente ale vagonului de dormit din trenul care ne-a dus la Viena.

Cassandra nu ne-a mărturisit niciodată dacă a resimțit ca pe un exil șederea de peste un an în ținutul carstic din jurul orașului Trieste (atât de diferit de câmpiile mănoase și pădurile din Bucovina). Ajunsă între vorbitorii de italiană, amușise. Ce-i drept, îmi imaginez că s-ar fi putut înțelege cumva cel puțin cu slovenii (și anume în limba ucraineană), dacă nu și cu vorbitorii de germană din Trieste. Numai că până și în această lume pestriță, formată din friulani, sloveni, greci și evrei, ea părea probabil un exemplar exotic dintr-o „paradă a noroadelor“ prezentată de un circ ambulant, iar ocaziile de a întâlni alți oameni erau foarte rare. Trăiam retrași și izolați; nici măcar mama nu mergea decât extrem de rar în oraș, gândindu-se pesemne la rolul ei de exilată și la starea mereu precară a sănătății. Sora mea mi-a spus, mult mai târziu, că ea personal aproape murise de plictiseală. După lecțiile nesfârșite cu guvernanta, avea o singură distracție: *diabolo*, jocul cu un con dublu, aruncat în sus cu ajutorul unui șnur răsucit și prins apoi din nou – un joc etichetat ca depășit încă de Proust, la

finele secolului al nouăsprezecelea. Prin exerciții perseverente, ea ajunsese la o anumită dexteritate cu care m-a pus în inferioritate mai târziu. Fotografiiile din acea perioadă o înfățișează pe sora mea într-o rochie albă, de joacă, și o pălărie mare de pânză menită s-o protejeze de soarele meridional: arăta ca o floare rătăcită printre agavele uriașe ale unei grădini cu multe pietre. Plantele exotice, provenite parcă dintr-o altă eră, par doar un decor ornamental; iar sora mea dobândește în felul acesta un aer artificial și precoce. Acasă – adică acasă în Bucovina, pe care va ajunge s-o urască din suflet în scurta sa viață – aspectul ei de floare părea firesc. Într-o altă fotografie este în grădina de-acolo, alături de câinele ei Troll, pe care tata i-l pusese, pui, în leagăn imediat după ce se născuse – spre consternarea mamei, aflată oricum în suferință, a dădacei și a tuturor fapturilor feminine din casă. Câțelul, maturizat între timp, și fetița sunt ca o componentă organică a naturii grădini sălbăticită, dar vesele, întocmai ca pomii, boschetele și gazonul devenit între timp o pajiște acoperită cu flori. Deși poza pare să fi fost făcută cu cel mult un an și jumătate înaintea celei din grădina din Trieste, ea aparține unei perioade de dezvoltare a surorii mele depășită în mod irecuperabil. A dispărut candoarea copilăriei – sentimentul de înrădăcinare în plenitudinea inimaginabilă a lucrurilor a fost înlocuit cu conștiința vicisitudinilor existenței.

Contactul cu străinătatea s-a repercutat negativ mai ales asupra Cassandrei. *Ea*, amatoarea de anecdote, cea care ridica orice întâmplare, oricât de banală, orice schimbare în condițiile de viață ale familiei noastre la rangul de eveniment, împodobindu-l cu multă fantezie pentru a-l îngloba într-o ghirlandă de medalioane care urmau să confere istoriei noastre – și prin urmare a ei – coloritul și dramatismul unui fapt neobișnuit, deci tocmai *ea* nu era în stare să povestească nimic despre perioada petrecută la Trieste. Nu știm dacă amintirile îi erau înnegurate de dorul de țară care o bântuise probabil acolo, sau dacă răb-

darea melancolică a vechiului ei suflet de sclav, ce o făcea să se împace cu toate încercările impuse de soartă (adoptând o stare de încremenire sufletească asemănătoare nemișcării gândacilor când se prefac morți în caz de pericol), bloca apariția în conștiința ei a oricărui amănunt demn să fie consemnat în amintire. Nu faptul că nu observase frumusețea peisajului trezea uimire. Oamenii primitivi – obișnuia să spună tatăl meu – nu cunosc noțiunea abstractă de frumusețe a peisajului. Sentimentul, pentru ea, se contopea cu iubirea pentru pământul natal; tot restul rămânea străin. Când o întrebam pe Cassandra dacă îi plăcuse marea, răspundea monosilabic, aproape ursuz. Crezusem că atitudinea ei rezervată avea de-a face cu vreo întâmplare neplăcută, de care nu dorea să-și mai amintească. Nu mi-a vorbit niciodată despre așa ceva, dar am preluat, printr-un fel de osmoză spirituală, o imagine în Jugendstilul vremii: pe un promontoriu stâncos bătut de valuri, ca un ornament la prova unei corăbii, silueta unei femei tinere în care o recunosc pe mama mea; în fața ei, într-o atitudine de prosternare idolatrizantă pe de-o parte și autoritară pe de alta, figura unui bărbat îmbrăcat în haine de culoare închisă și reunind attributele tradiționale ale meridionalului, artistului și adoratorului – și anume: păr negru, lavalieră neagră, pălărie neagră cu boruri moi, bătute de vânt. Am bănuit totdeauna că ostilitatea din ce în ce mai evidentă dintre mama și sora mea, înfiripată inițial între un copil recalcitrant și o autoritate care intervenise prea târziu în viața lui, nemanifestând totdeauna suficientă siguranță de sine, trebuie să fi îmbrăcat la un moment dat forma ostilității etern feminine generate de gelozia pentru un bărbat – indiferent cine ar fi fost acesta. Faptul că ceva similar ar fi putut alimenta și atitudinea Cassandrei față de mama mi s-a părut prea abstrus ca să-l pot lua în serios; dar mai târziu am început să cred că putea să fie așa. Atât sora mea, cât și Cassandra îl adora pe tata. Trieste a însemnat o alterare a imaginii despre el ca soț autocrat – prin urmare ca garant al unității familiei, ca persoană care asigură coeziunea întregului cămin.

Toate acestea sunt învăluite, pentru mine, în negura aurită a mitului. Amintirile mele clar conturate se referă de-abia la perioada de după plecarea din Trieste și stabilirea în casa unor prieteni din nord-estul Austriei. Peisajul este acum altul: o vale plină de lunci, înconjurată de coline împădurite mai line, mai fasonate de mâna omului decât regiunea din Carpați reprezentând patria mea propriu-zisă. Dar, pentru mine, și ținutul acela austriac înseamnă o bucățică de patrie. Pentru mama, mânăstirea și satul minuscul din apropierea ei simbolizau un memento al destinului nostru amar de refugiați. Pentru mine însă înseamnă trezirea la viață. Mă văd pe o pajiște a cărei iarbă este atât de înaltă înainte să fie cosită, încât aproape că mă depășește. Îmi ridic mâinile spre Cassandra, ca să mă ia în brațe. În ochii mei ea este mijlocitoarea între mine și lumea înconjurătoare, întruchiparea sentimentului de ocrotire și de siguranță cu care înfrunt tot ce mi se întâmplă. Toate miracolele legate de descoperirea lumii se petrec sub patronajul ei, cu ajutorul ei. Pentru toți ceilalți, ea este doar o semisălbatică. Mama nu a scos-o niciodată la capăt cu Cassandra și ar fi concediat-o dacă nu și-ar fi dat intuitiv seama că eu nu pot exista fără ea. O iubeam din tot sufletul și dacă, în cele din urmă, am început să fiu și eu convins că este total lipsită de cea mai elementară civilizație și inuman de urâtă, asta s-a întâmplat din cauza vorbelor auzite mereu în casă și în afara casei. La început însă, fața ei mare, de maimuță, a prezidat – radiind căldură și ocrotire, grotescă și amuzant de ghidușă – toate întâmplările care vor face ca amintirea copilăriei mele să devină un rezervor inepuizabil al încrederii în viață. Cassandra era port-drapelul stării de spirit ce dădea acelor zile un colorit luminos, senin și foarte vesel – era portdrapelul unei atmosfere hazlii care înfrunta cu temeritate tensiunile existente, transformând toate momentele dramatice în absurdități comice și neutralizându-le prin glume. Am înțeles abia mai târziu că în asemenea momente Cassandra era imaginea noastră, a tuturor,

într-o oglindă deformantă. Ea imita, parafraza, parodia și persifla buna dispoziție, ce-i drept intermitentă, dar de nezdruncinat a tatălui meu, pe care-l venera cu un devotament de câine – dar în aceeași măsură și zburdălnicia noastră, a copiilor, adesea isterică. Noi toți o urmam în exagerările ei comice. Se afla în fruntea alaiului de clovni și arlechini și bufoni și mășcărici reprezentat de noi, zi de zi, pentru a opune rezistență și a reechilibra toate tensiunile din casă generate de extravaganțele tatei, de predispoziția tot mai accentuată spre crize de nervi a mamei, de irascibilitatea, anxietatea irațională și intransigența ei, dar și de arta seducției la care recurgea uneori.

În perioadele tot mai rare, tot mai scurte petrecute de tata acasă se crea o atmosferă de vacanță datorită veseliei sale – atmosferă pe care izbucnirile lui colerice o tulburau însă uneori ca o furtună. După ce pleca la vreuna din așa-numitele lui „comisii“ – de cele mai multe ori ieșiri la vânătoare –, climatul din casă era umbrit de migrenele și umorile capricioase ale mamei, care pluteau în aer apăsându-ne pe toți ca un blestem. Dar nimic nu egala poezia diafană a surâsului și inflexiunile lingușitoare ale vocii ei când, într-un acces de conștiințiozitate maternă exacerbată, încerca să ne convingă să îmbrăcăm o jachetă mai groasă ori să mâncăm o lingură de spanac în plus. Și nimic nu distrugea mai radical atmosfera unui moment destins și lipsit de griji decât aroganța glacială cu care le pune la punct pe Cassandra sau pe guvernanta – *mademoiselle* ori *miss* – a surorii mele, dacă îndrăzneau să riposteze că afară este prea cald pentru haine mai groase sau că am mâncat suficient spanac. Noi doi, adică sora mea și cu mine, aveam apoi de îndurat nu numai proasta ei dispoziție, ci și pe a persoanelor admonestate.

Cândva, în ultimii ani de război – adică între 1916 și 1918 – petrecuți de noi în Austria, grija exagerată a mamei a început să ia proporții patologice. Vremurile erau sumbre, amenințătoare.

Cuprins

Cassandra / 7

Mama / 65

Tata / 153

Sora / 209

Strausserl / 256